

Finansbolag

Vägledning om kundkännedom

Femte upplagan

Beslutad av Simpts styrgrupp i juni 2024

Innehållsförteckning

Vem är kund vid fakturaköp och fakturabelåning?.....	4
Sammanfattning.....	4
Inledning.....	4
Vad gäller vid fakturabelåning?.....	5
Vad gäller vid fakturaköp?.....	5
Övervakning av affärsförbindelser m.m.....	6
Är leverantören av ett leasingobjekt kund enligt penningtvättslagen?.....	7
Sammanfattning.....	7
Inledning.....	7
Leasingaffären.....	7
Styckesaffärer.....	7
Leverantörssamarbeten.....	8
Förmedlade affärer.....	9
Är leverantören kund till leasegivaren?.....	9
Är köparen av ett tidigare finansierat objekt kund enligt penningtvättslagen?.....	11
Sammanfattning.....	11
Försäljning av tidigare finansierade objekt.....	11
Är köparen kund till finansiären?.....	12
Särskilt om försäljning under pågående avtalsperiod.....	13
Avbetalningsköp.....	13
Vad är ett avbetalningsköp?.....	13
Kontraktsköp.....	14
Objektsköp.....	14
Är leverantören av objektet vid avbetalningsköp kund enligt penningtvättslagen?.....	14
Åtgärder för kundkännedom avseende kontantinsatsen vid avbetalningsköp.....	14
Inledning.....	14
Kontantinsats.....	14
När kontantinsatsen bedöms vara avvikande.....	15
Kontraktsköp.....	15
Objektsköp.....	15
Revolverande krediter och avropsavtal; ska åtgärder för kundkännedom vidtas vid varje avrop?.....	16
Revolverande kredit.....	16
Avropsavtal.....	16
Affärsförbindelsens syfte och art.....	16
Bedömning av syfte.....	16

VÄGLEDNING KUNDKÄNNEDOM FINANSBOLAG

Bedömning av art	17
Särskilt om leasing och avbetalning	17
Skärpta åtgärder för kundkännedom	17

Simpts vägledning har tagits fram av sju organisationer i finansbranschen och deras medlemmar. Den utgår från medlemmarnas behov av vägledning och är inte avsedd att vara heltäckande.

Vägledningen beskriver hur branschen tolkar och tillämpar penningtvättsregelverket i aktuella delar.

Vägledningen ersätter inte lagar, föreskrifter och andra rättskällor. Dessa måste alltid beaktas och tillämpas i förekommande fall.

Det finns inte någon skyldighet att använda vägledningen. Den som använder vägledningen måste alltid göra bedömningen om vägledningen är tillämplig i det enskilda fallet.

Denna del av vägledningen har tagits fram av medlemmar hos Finansbolagens Förening och Svenska Bankföreningen. Den ska läsas tillsammans med och kompletterar den grundläggande vägledningen om kundkännedom.

I denna del av vägledningen hänvisas bl.a. till lagen (2017:630) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism (penningtvättslagen).

I denna femte upplaga har avsnittet som handlar om huruvida köparen av ett tidigare finansierat objekt är kund enligt penningtvättslagen setts över och ändrats i vissa delar. Några justeringar har gjorts i avsnittet som handlar om huruvida leverantören av ett leasingobjekt är kund enligt penningtvättslagen och i avsnittet som handlar om avbetalningsköp.

Vem är kund vid fakturaköp och fakturabelåning?¹

Sammanfattning

Det företag (leverantören av en vara/produkt eller tjänst, i fortsättningen leverantören) som säljer eller belånar sina kundfakturor till banken eller finansbolaget (kreditgivaren) är kund till kreditgivaren.

Köparen av en vara/produkt eller tjänst (fakturagäldenären) är kund till leverantören.

När kreditgivaren självständigt – utan inblandning av leverantören – träffar ett avtal med fakturagäldenären har normalt sett en avtalsförbindelse uppstått och en affärsförbindelse etablerats. Fakturagäldenären är då kund till kreditgivaren.

Inledning

Ett avtal om fakturabelåning sluts mellan kreditgivaren och leverantören, vilket innebär att leverantören pantförskriver sina kundfakturor till kreditgivaren. Fakturagäldenären betalar därefter till kreditgivaren i stället för till leverantören.

Fakturaköp innebär att kreditgivaren köper leverantörens kundfakturor och att fakturagäldenären betalar fakturabeloppet till kreditgivaren i stället för till leverantören. I fakturan anges i allmänhet att fakturan överlåtits till kreditgivaren och att betalning ska ske till kreditgivarens konto. Ibland innehåller

¹ Se också avsnitt 3 i den grundläggande vägledningen om kundkännedom och den branschgemensamma vägledningen om kundbegreppet.

avtalet mellan kreditgivare och leverantör en bestämmelse som innebär att fakturaköpet ska återgå om betalning uteblir.

I regel finns det inte någon skyldighet att tillämpa bestämmelserna i penningtvättslagen avseende kundens kunder, då dessa normalt sett ej har trätt i avtals- eller affärsförbindelse med kreditgivaren (jfr prop. 2016/17:173 s. 509). Mellan kreditgivaren och fakturagäldenären finns i regel inte någon avtals- eller affärsförbindelse, varför något krav på genomförande av kundkännedom avseende fakturagäldenären vanligtvis inte aktualiseras.

För att det ska vara fråga om en kund och bestämmelserna om kundkännedom ska bli tillämpliga, krävs en avtalsförbindelse. I vissa fall grundar avtalsförbindelsen en skyldighet att vidta åtgärder för kundkännedom enligt reglerna om enstaka transaktioner. Ingåendet av en affärsförbindelse grundar alltid en skyldighet att vidta åtgärder för kundkännedom.

Mellan kreditgivaren och leverantören finns ett avtalsförhållande och således en affärsförbindelse, varför leverantören ska vara föremål för åtgärder för kundkännedom.

Vad gäller vid fakturabelåning?

Vid fakturabelåning är det leverantören som kräver betalning enligt kundfakturan från fakturagäldenären. Kreditgivaren har en fordran på leverantören avseende lånet. I dessa fall uppstår inte något avtalsförhållande mellan kreditgivaren och fakturagäldenären. Det gäller även om kreditgivaren administrerar kundfakturorna åt leverantören.

Vad gäller vid fakturaköp?

När en faktura överläts, dvs. säljs, till kreditgivaren inträder kreditgivaren i leverantörens ställe när det gäller rätten att kräva betalning enligt villkoren i fakturan. Det innebär dock inte att övriga förpliktelser som följer av avtalet mellan leverantören och fakturagäldenären, d.v.s. rätten att erhålla en fullgod tjänst eller vara å ena sidan och skyldigheten att betala för detta å andra sidan, till någon del överförs till kreditgivaren.

I förhållande till fakturagäldenären är avtalet om köp av fakturan en ensidig handling från kreditgivarens sida. Det är ett avtal mellan leverantören och kreditgivaren. Som fallet också normalt är vid fakturabelåning, anvisar leverantören kreditgivarens konto för betalning. Den tjänst eller produkt som kreditgivaren tillhandahåller är att tillhandahålla likvida medel till leverantören. Motprestationen är att leverantören överlåter en tillgång i form av en faktura som representerar en fordran som är indrivningsbar. Att innebörden är att ett konto anvisas för betalning blir särskilt tydlig när avtalet mellan leverantören och kreditgivaren innehåller en bestämmelse om återgång vid bristande betalning.

Så länge betalning sker enligt villkoren i den överlåtna fakturan och några förbindelser i övrigt inte sker mellan kreditgivaren och fakturagäldenären bedöms någon avtalsförbindelse inte ha uppstått. Det innebär t.ex. att så länge som kreditgivaren i praktiken endast administrerar fakturorna för leverantörens räkning, uppstår ingen avtalsförbindelse med fakturagäldenären. I dessa fall behöver alltså penningtvättslagens bestämmelser om åtgärder för kundkännedom inte tillämpas.

En kommunikation som sker i samband med eller efter överlåtelsen av fakturan, vare sig det sker på initiativ av fakturagäldenären eller kreditgivaren, som inte syftar till att åstadkomma en ren uppfyllelse av betalningsskyldigheten som den följer av villkoren i fakturan, utan i stället innebär en avvikelse från det som avtalats mellan fakturagäldenären och leverantören, måste dock normalt anses innebära att

en avtalsförbindelse uppstår och att en affärsförbindelse etableras. Det är alltså fråga om situationer när kreditgivaren självständigt – utan inblandning av leverantören – träffar ett avtal med fakturagäldenären. Avgörande är därmed att det sker en förändring som kreditgivaren råder över.

Verksamhetsutövaren bör ta fram interna instruktioner för sina bedömningsgrunder, dvs. för vilka omständigheter som innebär att en avtalsförbindelse ska anses ha ingåtts med fakturagäldenären.

Övervakning av affärsförbindelser m.m.

Kreditgivaren är skyldig att övervaka pågående affärsförbindelser och verka för att tjänster och produkter som tillhandahålls inte utnyttjas för penningtvätt eller finansiering av terrorism. Skulle det vara så att köpet av den tjänst eller produkt som tillhandahålls av leverantören självständigt utgör eller ingår som ett led i penningtvätt eller finansiering av terrorism ingår också fakturan och den betalning som följer av den som led i det brottsliga förfarandet. Kreditgivaren kan därför ha anledning att inte bara ta hänsyn till omständigheter som är direkt förknippade med betalningen utan också den underliggande affärsförbindelsen och fakturagäldenärens verksamhet, d.v.s. vem leverantörens kund är. I praktiken kan kreditgivaren redan ha viss kännedom om fakturagäldenären med anledning av den kreditriskbedömning som kreditgivare har gjort av sin kund. Uppmärksamhet ska särskilt riktas mot avvikande beteenden, vilket kan vara om någon annan än fakturagäldenären gör betalningen eller om fakturabeloppet delas upp i mindre belopp. Därutöver bör gränsöverskridande betalningar uppmärksammas. Om det är så att delbetalning är möjlig, bör uppmärksamhet riktas mot betalningar som sker i förtid.

Frågor om vem som är kund vid fakturabelåning, fakturaköp samt direktfinansiering av fakturagäldenären har belysts av norska Finanstilsynet i juni 2017.

<https://www.finanstilsynet.no/contentassets/e69a0eefc32544ea9178fb8440e1946a/etablering-av-kundeforhold.pdf>

Frågan om vem som är kund vid *invoice finance* tas upp i den brittiska vägledningen, framtagen av Joint Money Laundering Steering Group (del 2, avsnitt 21.26 och 21.27) www.jmlsg.org.uk

Är leverantören av ett leasingobjekt kund enligt penningtvättslagen?²

Sammanfattning

Leverantören eller förmedlaren av ett leasingobjekt bedöms inte vara kund till leasegivaren enligt penningtvättslagen, om inte leverantören eller förmedlaren nyttjar de produkter och tjänster som leasegivaren tillhandahåller i sin finansiella verksamhet, vilket verksamhetsutövaren (i det här fallet leasegivaren) måste göra en egen bedömning av.

Även om åtgärder för kundkännedom inte vidtas avseende leverantören eller förmedlaren är det viktigt att leasegivaren förstår upplägget på den affär som leasetagaren efterfrågar och att leasegivaren kan hantera den risk som är förknippad med leasegivarens kundrelation med leasetagaren samt övervaka och bedöma leasetagarens aktiviteter och transaktioner.

Inledning

Vägledningen syftar till att besvara frågan om leverantören av leasingobjektet, och i förekommande fall den som förmedlar affären, är att betrakta som kund till leasegivaren enligt penningtvättslagen.

Vägledningen är relevant både för finansiell och operationell leasing. Hur ett avtal betecknas saknar betydelse i detta sammanhang. Det innebär att vägledningen kan vara relevant även för hyra (hyresavtal), under förutsättning att affären genomförs på ett sätt som motsvarar hur en leasingaffär genomförs, enligt vad beskrivs nedan.

Det förhållandet att leasetagaren tar del av service eller andra tilläggstjänster som är knutna till leasingavtalet påverkar inte de bedömningar som görs i vägledningen.

Leasingaffären

Leasing innebär att ett objekt upplåts till nyttjande. En leasingaffär kan genomföras på olika sätt. Denna vägledning omfattar tre tillvägagångssätt; s.k. styckesaffärer, leverantörssamarbeten och förmedlade affärer. Tillvägagångssätten beskrivs här på en övergripande nivå.

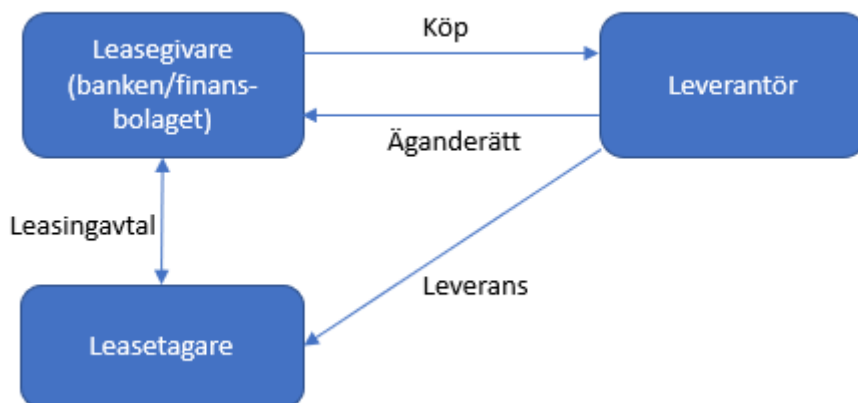
Banken eller finansbolaget – som i dessa fall är leasegivare – köper i samtliga fall ett objekt (i förekommande fall ett objekt och kontraktsrättigheterna enligt ett leasingavtal/kontrakt) för att upplåta objektet till nyttjande (leasa ut det) av en leasetagare. Leasetagaren är att betrakta som kund till leasegivaren enligt penningtvättslagen. Leasingaffären innebär att en affärsförbindelse ingås och att åtgärder för kundkännedom därför ska vidtas avseende leasetagaren.

Styckesaffärer

En s.k. styckesaffär går ofta till på det sättet att leasetagaren kontaktar leasegivaren efter att leasetagaren och leverantören har kommit överens om att leverantören ska leverera ett objekt. Leasegivaren köper därefter objektet från leverantören och äganderätten till objektet övergår till leasegivaren. Leasegivaren tecknar ett leasingavtal med leasetagaren. Leverantören levererar objektet till leasetagaren.

² Se också avsnitt 3 i den grundläggande vägledningen om kundkännedom och den branschgemensamma vägledningen om kundbegreppet.

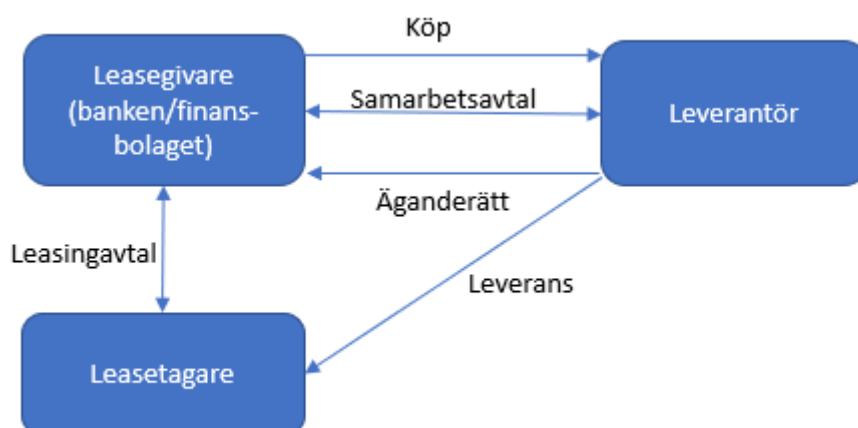
Illustration styckesaffär

Leverantörssamarbeten

De flesta leasingaffärer genomförs genom leverantörssamarbeten. Leasegivaren har i dessa fall ett samarbetsavtal med leverantören om återkommande affärer. Samarbetsavtalet bygger ofta på standardavtal. Till skillnad från styckesaffären är det ofta leverantören som kontaktar leasegivaren med anledning av den förestående affären, ibland sker detta via en onlinebaserad leverantörsportal. Även i dessa fall köper leasegivaren objektet från leverantören. Det förekommer också (oftare än vid styckesaffärer) att leverantören gör en utfästelse att utge ersättning till leasegivaren för det fall leasetagaren inte fullgör sina förpliktelser i förhållande till leasegivaren. På samma sätt som vid styckesaffärer övergår äganderätten till objektet till leasegivaren och objektet levereras till leasetagaren.

Illustration leverantörssamarbeten

Förmedlade affärer

En leasingaffär kan ske genom en förmedlare, även kallad mäklare eller ”broker”. I en förmedlad affär förekommer det därmed fyra parter. Leasegivaren kan antingen köpa objektet från förmedlaren, vilket innebär att leverantören blir underleverantör till förmedlaren, eller så kan leasegivaren köpa objektet direkt från leverantören.

Illustration förmedlade affärer – leasegivaren köper objektet från förmedlaren

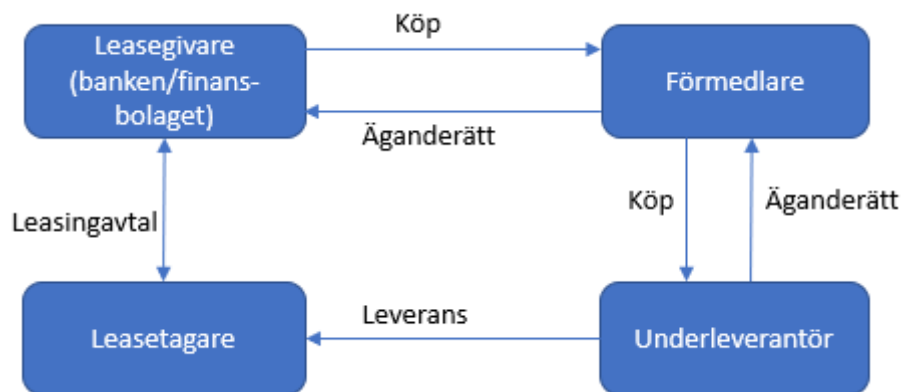
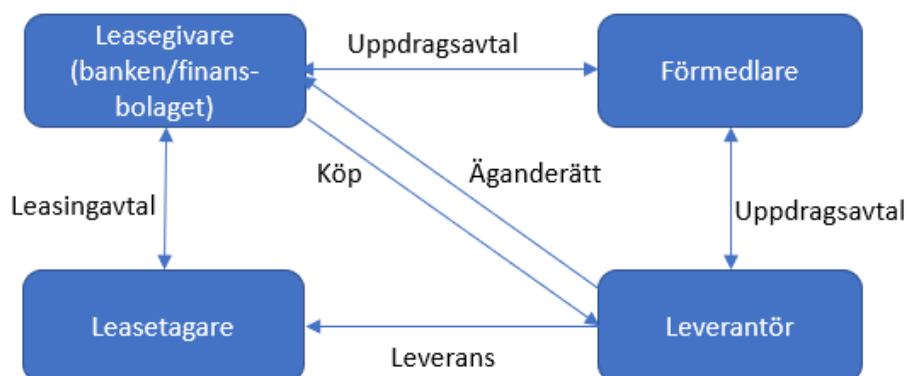

Illustration förmedlade affärer – leasegivaren köper objektet från leverantören

Är leverantören kund till leasegivaren?

Det som anges nedan om leverantören omfattar även förmedlaren i förekommande fall.

Kund enligt penningtvättslagen är den som har trätt eller står i begrepp att träda i avtalsförbindelse med verksamhetsutövaren (1 kap. 8 § punkten 4 penningtvättslagen). Åtgärder för kundkännedom ska bl.a. vidtas när det är fråga om en affärsförbindelse, dvs. en affärsmässig förbindelse som när den etableras förväntas ha en viss varaktighet eller vid enstaka transaktioner som uppgår till ett belopp motsvarande 15 000 euro eller mer (3 kap. 4 § och 1 kap. 8 § punkten 1 penningtvättslagen).

Som framgår i vägledningen om kundbegreppet är det avtalsförbindelser som innebär att motparten nyttjar produkter och tjänster i verksamhetsutövarens tillstånds- eller registreringspliktiga verksamhet som medför att motparten blir kund. Som också framgår där är det viktigt att alltid göra en bedömning för att avgöra vad som är inom den registrerings- eller tillståndspliktiga verksamheten. För banker och

finansbolag bör det handla om avtalsförbindelser som innebär att motparten tar del av produkter och tjänster i den finansiella verksamheten.

I samtliga här beskrivna fall ingår leasegivaren ett avtal med leverantören om att köpa ett objekt (enstaka eller återkommande). Det är alltså fråga om ett omvänt förhållande där leasegivaren i egen- skap av köpare är kund till leverantören.

Eftersom leasegivaren inte i något av de beskrivna fallen erbjuder leverantören några produkter eller tjänster i den finansiella verksamheten, bedöms leverantören inte vara kund till leasegivaren i penning- tvättslagens mening. Denna slutsats bedöms vidare få stöd av ett uttalande i förarbetena till den tidigare penningtvättslagen (prop. 2008/09:70 s. 183). Även i den tidigare penningtvättslagen definierades kund utifrån förekomsten av en avtalsförbindelse. I förarbetena uttalades – i fråga om definitionen av kund – att *av ordalydelsen följer självfallet att leverantörer till verksamhetsutövaren inte omfattas*. Det finns inget som tyder på att någon ändring har varit avsedd i samband med att den nuvarande lagen infördes. Eftersom leverantören inte anses vara kund till leasegivaren, vidtas inte några åtgärder för kundkännedom avseende leverantören. Det gäller oavsett om det är fråga om en styckesaffär eller en förbindelse som förväntas ha en viss varaktighet, som leverantörssamarbetena. Detta innebär sammanfattningsvis att när det endast är fråga om att leasegivaren köper objektet av leverantören, vidtas inte åtgärder för kundkännedom avseende leverantören.

Leverantören anses inte heller vara kund till leasegivaren vid en utfästelse att utge ersättning om lease- tagaren inte fullgör sina förpliktelser i förhållande till leasegivaren, jfr resonemangen i vägledningen om borgensmän och tredjemanspansättare. Detsamma bör anses gälla när leverantören åtar sig att stå restvärdesrisken genom ett återköpsåtagande. Att leverantören i vissa fall nyttjar leasegivarens leverantörsportal för en effektiv kommunikation och hantering anses inte heller göra leverantören till kund.

Leasingaffären kan dock genomföras på olika sätt och det kan förekomma affärer där leverantören tar del av produkter och tjänster i leasegivarens finansiella verksamhet. Det kan t.ex. vara fallet om leasingaffären uppvisar likheter med factoring, dvs. fakturaköp och fakturabelåning, eller med s.k. sale and leaseback. När leverantören tar del av leasegivarens finansiella produkter och tjänster är utgångs- punkten att leverantören blir kund till leasegivaren och leasegivaren ska då vidta åtgärder för kund- kännedom enligt 3 kap. 4 § penningtvättslagen. Det är viktigt att verksamhetsutövaren gör en egen bedömning av om affären innebär att leverantören tar del av leasegivarens finansiella produkter och tjänster och därmed ska anses vara kund enligt penningtvättslagen.

Det är också viktigt att framhålla att även om åtgärder för kundkännedom inte vidtas avseende leverantören behöver leasegivaren förstå upplägget på den affär som leasetagaren efterfrågar. Lease- givaren måste kunna hantera den risk som är förknippad med kundrelationen med leasetagaren samt övervaka och bedöma leasetagarens aktiviteter och transaktioner. Det innebär att ytterligare uppgifter om kundkännedom i vissa fall kan behöva inhämtas inom ramen för affärsförbindelsen med lease- tagaren, bl.a. om syfte och art, för att utreda om det finns någon koppling mellan leasetagaren och leverantören eller något annat kopplat till leverantören som kan inverka på risken för att verksamheten utnyttjas för penningtvätt och finansiering av terrorism. Det betyder att även om leverantören inte är kund, kan det finnas situationer när verksamhetsutövaren inte kan bortse från leverantören. Ytter- ligare uppgifter kan behöva inhämtas (inom ramen för affärsförbindelsen med leasetagaren) både när affärsförbindelsen med leasetagaren inleds och i uppföljningen.

Det kan noteras att den tolkning som görs här i fråga om huruvida leverantören är kund, motsvarar vad som bedöms gälla i Danmark. I Danmark anses leasetagaren vara leasegivarens kund. Den återförsäljare ("forhandler") från vilken leasegivaren köper objektet ("udstyret") och/eller säljer objektet till vid leasingavtalets slut, omfattas inte av kundbegreppet i den danska penningtvättslagen.³ Återförsäljare bör i detta sammanhang kunna likställas med leverantör.

Är köparen av ett tidigare finansierat objekt kund enligt penningtvättslagen?⁴

Sammanfattning

Vägledningen syftar till att besvara frågan om den som på olika sätt kan överta äganderätten till ett tidigare finansierat objekt är kund i penningtvättslagens mening till banken eller finansbolaget i dess egenskap av säljare.

Begreppet finansiär används här som samlingsbegrepp när banker och finansbolag finansierar ett objekt utan att någon specifik typ av finansiering åsyftas, det kan t.ex. vara avbetalningsköp eller leasing.

Tolkningen är att köparen av ett tidigare finansierat objekt inte är kund till finansiären i penningtvättslagens mening. Åtgärder för kundkännedom vidtas därför inte avseende köparen. Det kan dock, av andra skäl, finnas anledning att göra kontroller och vidta åtgärder, exempelvis avseende de medel som köparen erlaggar, men det görs då inte i egenskap av verksamhetsutövare enligt penningtvättslagen.

Försäljning av tidigare finansierade objekt

Ett objekt kan finansieras på olika sätt, t.ex. genom kreditköp i form av avbetalningsköp. Vid avbetalningsköp utgör varan kreditgivarens säkerhet för krediten genom förbehåll om återtaganderätt. Objektet kan också finansieras genom att objektet upplåts till nyttjande (leasing). Vid leasing är det leasegivaren som äger det objekt som upplåts till nyttjande av leasetagaren.

Vid finansiering av ett objekt förekommer det att finansiären i förtid eller vid avtalstidens utgång återtar det finansierade objektet, som därefter säljs. Objektet kan t.ex. säljas när ett leasingavtal har löpt ut och leasetagaren inte övertar äganderätten till objektet. Det kan också bli en försäljning då kreditgivaren har återtagit ett objekt när gäldenären inte har fullgjort sin del av ett kreditköpsavtal.

Objektet kan antingen säljas direkt till en köpare eller genom ett auktionsbolag eller annan samarbetspartner. Objektet kan också säljas under en pågående avtalsperiod, t.ex. när leasetagaren vill byta leasingobjekt eller leasegivare.

³ Danska Finanstilsynets vägledning om penningtvättslagen (se s. 52) [Hvidvaskvejledning November 2020.pdf \(finanstilsynet.dk\)](#)

⁴ Se också avsnitt 3 i den grundläggande vägledningen om kundkännedom och den branschgemensamma vägledningen om kundbegreppet.

Följande situationer är exempel på när äganderätten kan övergå till en köpare:

- Kunden lämnar in objektet som inbyte till en leverantör i samband med en ny affär. Leverantören löser kundens betalningsåtagande till finansören, vilket innebär att äganderätten till objektet övergår till leverantören (köparen).
- Kunden byter finansiär. Den nya finansören löser kundens betalningsåtagande till den ursprungliga finansören. Äganderätten övergår till den nya finansören (köparen).
- Kunden säljer, med finansörens tillstånd, objektet till en köpare som erlägger betalning till finansören i syfte att lösa kundens betalningsåtagande till finansören.

Är köparen kund till finansören?

Frågan är om den som på olika sätt kan överta äganderätten till (köpa) ett objekt som banken eller finansbolaget har finansierat inom ramen för en kund- och affärsförbindelse med t.ex. en leasetagare är kund till finansören. Det handlar om när någon annan än kunden, dvs. någon annan än t.ex. leasetagaren, ingår en avtalsförbindelse med banken eller finansbolaget om att ta över äganderätten till objektet (när kunden tar över äganderätten hanteras det inom ramen för kund- och affärsförbindelsen med denne).

Som framgår i vägledningen om kundbegreppet är det avtalsförbindelser som innebär att motparten nyttjar produkter och tjänster i verksamhetsutövarens tillstånds- eller registreringspliktiga verksamhet som medför att motparten blir kund. Som också framgår där är det viktigt att alltid göra en bedömning för att avgöra vad som är inom den registrerings- eller tillståndspliktiga verksamheten. För banker och finansbolag bör det handla om avtalsförbindelser som innebär att motparten tar del av produkter och tjänster i den finansiella verksamheten.

Frågan är då huruvida försäljningen innebär att motparten nyttjar produkter och tjänster i verksamhetsutövarens finansiella verksamhet.

De produkter och tjänster som finansören tillhandahöll sin kund (t.ex. leasetagaren) för att finansiera objektet omfattas inte av avtalet med köparen av objektet. Det är alltså enbart fråga om handel med återlämnade eller återtagna objekt, inbegripet äganderättsöverlåtelser under pågående avtalsperiod.

Även om försäljningen av ett tidigare finansierat objekt är förenad med den tillstånds- eller registreringspliktiga verksamheten, t.ex. leasing, bedöms den inte vara del av denna och den bedöms inte heller ha ett tillräckligt samband med den finansiella verksamheten. Köparen anses därmed inte vara kund till finansören i penningtvättslagens mening. Åtgärder för kundkännedom vidtas därför inte avseende köparen.

Det kan dock, av andra skäl, finnas anledning att göra kontroller och vidta åtgärder, exempelvis avseende de medel som köparen erlägger, men det görs då inte i egenskap av verksamhetsutövare enligt penningtvättslagen.

Det bör också noteras att penningtvättslagen gäller vid yrkesmässig handel med varor och om det kan antas att det i verksamheten eller i en del av verksamheten genomförs eller kommer att genomföras transaktioner, enstaka eller sådana som kan antas ha samband, som innebär att ett utbetalt eller mottaget belopp i *kontanter* uppgår till motsvarande 5 000 euro eller mer (1 kap. 2 § punkten 16 penningtvättslagen).

Särskilt om försäljning under pågående avtalsperiod

Det förekommer att kunden (t.ex. leasetagaren) efterfrågar en förändring som omfattar en köpare som gör en betalning, t.ex. vid byte av objekt eller finansiär. Även om åtgärder för kundkännedom inte vidtas avseende köparen, ska finansiären kunna hantera risken för penningtvätt och finansiering av terrorism med kunden (t.ex. leasetagaren). Det innebär att så länge som kunden fortfarande är kund och det görs en betalning från någon annan än kunden, bör betalningen hanteras riskbaserat motsvarande andra betalningar som görs av tredje parter. Sådana betalningar kan öka risken som är förknippad med kunden (jfr Eba:s riktlinjer för riskfaktorer⁵, riktlinje 9.4 b, som handlar om betalningar från tredje parter som vare sig är förknippade med produkten eller har identifierats på förhand). Betalningen kan därför komma att innebära att skärpta åtgärder för kundkännedom vidtas beträffande kunden, dvs. inom ramen för affärsförbindelsen med kunden. Åtgärderna skiljer sig i regel inte från de åtgärder som vidtas i andra fall när det krävs skärpta åtgärder för kundkännedom.

Det bör tilläggas att om finansiären tillhandahåller köparen en finansiell produkt eller tjänst (t.ex. leasing, avbetalningsköp eller lån) i samband med försäljningen av objektet blir köparen kund, vilket innebär att åtgärder för kundkännedom ska vidtas enligt vad som framgår av 3 kap. 4 § penningtvättslagen.

Avbetalningsköp

Vad är ett avbetalningsköp?

Med avbetalningsköp avses – när det gäller näringsidkare – avtal om köp av vara, om betalningen ska erläggas i särskilda poster, varav minst en sedan varan har lämnats ut till köparen och avtalet innehåller villkor som ger säljaren möjlighet att återta varan om köparen inte fullgör sin del av avtalet (förbehåll om återtaganderätt) (1 § lagen [1975:599] om avbetalningsköp mellan näringsidkare). Att förbehåll om återtaganderätt har gjorts är det karaktäristiska för avbetalningsköp och innebär att varan står som säkerhet för att köparen fullgör sina förpliktelser (jfr prop. 1977/78:142 s. 12).

Konsumentkrediter regleras i konsumentkreditlagen (2010:1846) (KkredL). Med kreditköp avses ett köp av en vara eller tjänst som finansieras genom en kredit som lämnas av säljaren eller annan kreditgivare, om det görs på grund av en överenskommelse mellan kreditgivaren och säljaren eller om varan eller tjänsten anges i kreditavtalet (2 § KkredL). För konsumentkrediter gäller att förbehåll om återtaganderätt måste ha gjorts i samband med köpet för att kunna göras gällande mot kunden (38 § KkredL). Kreditköpet kan beviljas som ett avbetalningsköp.

Vid ett avbetalningsköp utgör alltså varan kreditgivarens säkerhet för krediten genom förbehållet om återtaganderätt.

Avbetalningsköp kan genomföras på olika sätt. Här beskrivs kontraktsköp och objektsköp.

⁵ Europeiska bankmyndighetens (Eba) riktlinjer enligt artiklarna 17 och 18.4 i direktiv (EU) 2015/849 för kundkännedom och de faktorer som kreditinstitut och finansiella institut bör beakta vid bedömning av den risk för penningtvätt och finansiering av terrorism som förknippas med enskilda affärsförbindelser och enstaka transaktioner (riktlinjer för riskfaktorer avseende penningtvätt och finansiering av terrorism) som upphäver och ersätter riktlinjerna JC/2017/37, EBA/GL/2021/02.

Kontraktsköp

Kontraktsköp innebär att kreditgivaren köper det kontrakt (fordringar och övriga rättigheter enligt kontraktet inklusive återtaganderättsförbehållet) som har upprättats mellan leverantören och kunden. Kunden erlägger i dessa fall kontantinsatsen till leverantören. Kontantinsatsen omfattas inte av kontraktsköpet.

Objektsköp

Objektsköp innebär att kreditgivaren köper objektet från leverantören för att sedan sälja det till kunden. Det kan gå till på olika sätt. Ett sätt är att kreditgivaren köper objektet och att köparen betalar kontantinsatsen till kreditgivaren. Ett annat sätt är att köparen betalar kontantinsatsen till leverantören, exempelvis genom inbyte eller förskottsbetalning. Köparens fordran på leverantören anses i de fallen (avseende inbyte eller förskottsbetalning) överlåten till kreditgivaren. Kontantinsatsen avräknas sedan från det belopp som kreditgivaren erlägger till leverantören vid köpet av objektet, som kreditgivaren sedan säljer till köparen.

Är leverantören av objektet vid avbetalningsköp kund enligt penningtvättslagen?

På motsvarande sätt som leverantören av ett leasingobjekt inte bedöms vara kund, bedöms den som levererar eller säljer det objekt som sedan utgör kreditgivarens säkerhet för krediten inte vara kund till banken eller finansbolaget i penningtvättslagens mening, se vägledningen ovan om leverantören av ett leasingobjekt är kund enligt penningtvättslagen.

Åtgärder för kundkännedom avseende kontantinsatsen vid avbetalningsköp

Inledning

Vid avbetalningsköp blir köparen av objektet/varan kund till kreditgivaren. Åtgärder för kundkännedom ska vidtas beträffande kunden och krediten. Frågan är hur kreditgivaren bör agera när det gäller kontantinsatsen.

Vid avbetalningsköp enligt konsumentkreditlagen är kunden skyldig att erlagga en kontantinsats. Kontantinsats är vanligt förekommande också vid avbetalningsköp mellan näringsidkare. Att en kontantinsats erläggs är alltså inte något avvikande i sig. Det innebär att i de flesta fall vidtas inte någon särskild utredning vad gäller kontantinsatsen. Det betyder med andra ord att kreditgivaren i de flesta fall inte ställer frågor till kunden eller vidtar några andra åtgärder i fråga om kontantinsatsen.

Kontantinsats

Enligt 26 § KkredL ska säljaren, vid ett kreditköp av en vara, ta ut en kontantinsats av köparen i enlighet med god kreditgivningssed. Kontantinsatsen ska motsvara minst 20 procent av varans kontantpris, om inte särskilda förhållanden föranleder annat. Kunden (konsumenten) får alltså inte tillgodogöra sig en kredit som motsvarar hela köpeskillingen. Krediten förutsätter att en kontantinsats har erlagts. Kreditprövningen omfattar endast det belopp som omfattas av krediten.

Kontantinsats kan erläggas även vid avbetalningsköp mellan näringsidkare.

Med "kontantinsats" avses den del av köpeskillingen som inte finansieras genom avbetalningskontraktet. I fordonssektorn erläggs kontantinsats ofta genom "inbyte" (leverantören köper inbytesfordonet av avbetalningsköparen). I vissa fall betalas kontantinsatsen till leverantören och i andra fall till kreditgivaren.

När kontantinsatsen bedöms vara avvikande

I vissa fall kan kontantinsatsen bedömas vara avvikande/”sticka ut”. Det kan vara fallet när värdet på kontantinsatsen, t.ex. inbytesobjektet, bedöms vara högt i förhållande till vad som är känt om kundens ekonomiska förhållanden eller i förhållande till egendomens värde. Som exempel kan nämnas att köparen önskar överskrida den i KkredL föreskrivna kontantinsatsen om minst 20 procent av varans kontantpris. I dessa fall kan en utredning kring kontantinsatsen behöva vidtas, t.ex. frågor ställas till kunden om medlens ursprung eller annat underlag inhämtas för att utreda detta. Omfattningen på utredningen bör vara riskbaserad och åtgärderna bör syfta till att bedöma om det verkar rimligt att kunden erlägger den aktuella kontantinsatsen, dvs. om det finns anledning att räkna med att medlen har ett legalt ursprung. Oavsett vilka åtgärder som vidtas i det enskilda fallet, ska kreditgivaren göra en bedömning av om risken med kunden kan hanteras enligt 3 kap. 1 § penningtvättslagen. Ansvar för att utreda en avvikande kontantinsats bedöms skilja sig åt vid kontraktsköp jämfört med objektsköp.

Kontraktsköp

Vid kontraktsköp övergår leverantörens fordran på kunden till kreditgivaren. Kreditgivaren köper med andra ord en fordringsrätt på kunden. Kontantinsatsen erläggs till leverantören och omfattas inte av affärsförbindelsen mellan kreditgivaren och kunden.

I de fall kontantinsatsen inte följer vanliga mönster utan bedöms vara avvikande, kan den ändå, som ett moment bland flera, komma att omfattas av kreditgivarens riskbaserade helhetsbedömning av kunden. Den riskbaserade helhetsbedömningen syftar till att avgöra om risken med kunden kan hanteras. För att bedöma om risken med kunden kan hanteras kan kreditgivaren vidta åtgärder för att bedöma om det verkar rimligt att kunden har erlagt den aktuella kontantinsatsen. Kreditgivaren kan till exempel ställa frågor till kunden om upplägget som helhet för att kunna bedöma om det finns anledning att räkna med att medlen har ett legalt ursprung.

Objektsköp

Vid objektsköp omfattar den därefter uppkomna affärsförbindelsen mellan kreditgivaren och kunden hela objektet, dvs. krediten och kontantinsatsen, också när kontantinsatsen erläggs till leverantören. Kontantinsatsen omfattas därför av kreditgivarens riskbedömning av kunden enligt 2 kap. 3 § penningtvättslagen och bedömningen av om risken med kunden kan hanteras. I dessa fall har kreditgivaren alltså ett ansvar för att bedöma om det verkar rimligt att kunden erlägger den aktuella kontantinsatsen. Även i dessa fall görs en sådan bedömning i regel endast om kontantinsatsen bedöms vara avvikande. På samma sätt som vid kontraktsköp syftar utredningen till att bedöma om det verkar rimligt att kunden erlägger den aktuella kontantinsatsen och om risken med kunden kan hanteras

Revolverande krediter och avropsavtal; ska åtgärder för kundkännedom vidtas vid varje avrop?

Ett grundläggande element i fråga om revolverande krediter och avropsavtal (kreditavtal) är att kreditbeloppet kan variera över tid och att detta på förhand har avtalats mellan parterna. Nyttjande av en kredit inom en given kreditlimit innebär inte avtal om ytterligare produkter eller tjänster som avviker från vad som tidigare är känt om kunden och dennes affärs- och riskprofil. Det uppstår därmed inte något krav på förnyad kundkännedomskontroll i samband med avrop mot kreditlimiten.

Det är i samband med att kreditavtalet ingås som det etableras en affärsförbindelse och därmed en skyldighet för verksamhetsutövaren att vidta åtgärder för att uppnå kundkännedom. Åtgärderna ska slutföras innan affärsförbindelsen inleds, dvs. innan kreditutrymmet görs tillgängligt för kunden.

En verksamhetsutövare är skyldig att fortlöpande följa upp affärsförbindelser. De transaktioner som görs, såväl nyttjande av krediten som återbetalning, ska därmed kontrolleras för att säkerställa att de stämmer överens med den kunskap som verksamhetsutövaren har om kunden, dennes affärs- och riskprofil och, om det behövs, varifrån kundens ekonomiska medel kommer.

Revolverande kredit

En revolverande kredit är en överenskommelse mellan en borgenär och en gäldenär som tillåter gäldenären att förfoga över medel under en viss period och upp till ett visst belopp och där gäldenären själv kan bestämma över återbetalningar under den givna perioden. Krediten kan upp till den beslutade limiten öka eller minska allteftersom medel lånas och återbetalas. Exempel på revolverande krediter är checkräkningskrediter och kontokrediter.

Avropsavtal

Ett avropsavtal är en kredit där borgenären och gäldenären har kommit överens om en kreditlimit och där gäldenären kan bestämma när krediten ska nyttjas, men i regel inte själv bestämma över återbetalningstiden. Kreditens återbetalningstid och eventuella restvärden regleras i separata sidoavtal. I samband med de avrop gäldenären gör mot kreditlimiten sker i regel inte någon förnyad kreditbedömning. Exempel på avropsavtal kan vara finansiering av utrustning eller fordon där en kreditlimit på förhand godkänts, men där leverans av de finansierade objekten sker vid olika tillfällen.

Affärsförbindelsens syfte och art⁶

Bedömning av syfte

Med syfte avses *varför* en kund valt en viss tjänst eller produkt. Syftet med produkten är uppgifter som normalt går att utläsa av kundavtalet och det finns då ingen anledning för verksamhetsutövaren att fråga varje enskild kund om detta eftersom det får anses uppenbart vad finansieringen ska användas till, d.v.s. till att finansiera ett köputrymme.

Syftet med respektive produkt bör dokumenteras i verksamhetsutövarens riskbedömning för att förtydliga varför verksamhetsutövaren inte efterfrågar syfte från kunden.

⁶ Se också avsnitt 7.2 i den grundläggande vägledningen om kundkännedom.

Bedömning av art

Företagskunder

För att bedöma art, d.v.s. *hur* kunden har tänkt använda en produkt eller tjänst, behöver verksamhetsutövaren ha kännedom om t.ex. vilken bransch som företagskunden befinner sig i. För företagskunder behöver verksamhetsutövaren i normalfallet inte fråga kunden direkt eftersom branschtillhörighet (SNI-kod) framgår av kreditupplysningen. Om något skulle tyda på avvikelse mellan branschtillhörighet och SNI-kod kan verksamhetsutövaren behöva inhämta kompletterande information från kunden. Vid t.ex. finansiering av fordon kan ett sätt att bedöma arten vara att bedöma om typen av fordon som ska finansieras kan anses passa in i den verksamhet som fordonet ska användas i. Vid avvikelse bör verksamhetsutövaren reagera.

Privatkunder

För privatkunder behöver verksamhetsutövaren inhämta information direkt från kunden för att förstå arten, d.v.s. om t.ex. ett blacolån ska användas för att renovera en bostad eller till något annat.

Särskilt om leasing och avbetalning

Vid leasing och avbetalning av exempelvis fordon eller mobiltelefoner är det att betrakta som i det närmaste självklart att kundens *syfte* är behov av ett transportmedel eller kommunikation, oavsett företagets verksamhet. Detsamma gäller för privatpersoner.

När det gäller frågan om *art* gäller både för leasing och avbetalningsköp att det finns fördefinierade betalningsplaner. När det gäller avbetalningsköp finns även en rätt att extraamortera på låneskulden under avtalets löptid, och det är mycket vanligt att så sker. Det är därför aktiviteter och transaktioner som kan förväntas ske av en kund.

Skärpta åtgärder för kundkännedom⁷

Ett finansbolag erbjuder krediter och finansierar ofta ett köp som kunden gör. Det här innebär att finansbolagets verksamhet eller affär många gånger är begränsad. Finansbolaget har i regel inte s.k. helkunder.

Typiskt för finansbolagets kunder är att en kreditbedömning har gjorts beträffande dem. De uppgifter som hämtas in om kunden inom ramen för kreditbedömningen är i många avseenden desamma som inhämtas för att uppnå kundkännedom enligt penningtvättslagen. När kunden är, eller under affärsförbindelsens gång blir, PEP tillför det därför sällan något att fråga kunden eller på annat sätt inhämta ytterligare information om varifrån de tillgångar som hanteras inom ramen för affärsförbindelsen kommer (3 kap. 19 § penningtvättslagen). Det gäller särskilt i de fall det är fråga om mindre krediter som tillhandahålls via betaltjänster eller fakturabetalning och som kan avse sådant som mat, mediciner och olika biljetter, i den mån det blir fråga om en affärsförbindelse. Men det kan också avse större krediter. Verksamhetsutövaren måste dock vara klar över att de uppgifter som har hämtats in inom ramen för kreditbedömningen är tillräckliga för att uppfylla kraven i penningtvätsregelverket. Det gäller t.ex. uppgifter om affärsförbindelsens syfte och art, d.v.s. bl.a. vilka medel som kan förväntas

⁷ Se också avsnitt 8.4.2 och 8.5.1 i den grundläggande vägledningen om kundkännedom.

komma att användas för erläggande av amorteringar och räntor. Uppgifterna måste kunna ligga till grund för övervakningen av affärsförbindelsen med kunden.

Även om utgångspunkten är att det sällan tillför något att vidta ytterligare åtgärder för att utreda medlens ursprung (när tillräckliga uppgifter har inhämtats inom ramen för kreditbedömningen), bör verksamhetsutövaren göra en helhetsbedömning där sådant som produktrisen beaktas. Bedömningen kan leda till att det i något fall är motiverat att vidta ytterligare åtgärder för att ta reda på medlens ursprung.

Det är viktigt att notera att om de uppgifter som hämtas in inom ramen för kreditbedömningen också är uppgifter för kundkännedom, dvs. uppgifter som används för att uppfylla kraven i penningtvättsregelverket, måste de hanteras enligt penningtvättslagen, vilket bl.a. innebär att de ska bevaras enligt bestämmelserna i 5 kap. penningtvättslagen.

I de fall verksamhetsutövaren bedömer att de uppgifter som har hämtats in inom ramen för kreditbedömningen är tillräckliga för att kunna uppfylla de krav som ställs enligt penningtvättsregelverket, bör fokus i normalfallet sedan läggas på den skärpta löpande uppföljningen och övervakningen av aktiviteter och transaktioner (3 kap. 16 och 19 §§ penningtvättslagen). På så sätt kan t.ex. sådant som att kunden eller kundens verkliga huvudman har flyttat utomlands fångas upp. Beträffande en kund som flyttar till ett högriskland och särskilt i de fall kunden har en löpande kredit, bör uppföljningen och övervakningen bl.a. fånga upp om kunden betar sig annorlunda jämfört med tidigare. Syfte och art kan ha förändrats och kunden kan få en annan riskprofil. Detta kan gälla också vid flytt till andra länder. Det kan även bli fråga om övervakning vid lägre tröskelvärden och inom andra tidsperioder än annars.